

Slovenski Pravnik

Leto LIV.

Ljubljana, oktobra 1940.

Štev. 9.—10.

Nadzor v gospodarskih zadrugah.

Dr. Milan Škerlj.

I. Uvod. 1. Dočim opravljajo posle zadruge redno samo njeni organi,¹ pozna ZGZ. dve glavni vrsti rednega neposrednega nadzora: po nadzornem odboru (NO.) in po revizijski zvezi (RZ.). NO. je organ zadruge; nadzor, ki ga on opravlja, je nadzor v zadrugi. RZ. je izven zadruge in je včlanjeni zadrugi glede na nadzor nadrejena; nadzor, ki ga opravlja, ni nadzor v zadrugi marveč nadzor nad zadrugo. NO. ne nadzira skupščine (Sk.), temveč ji poroča o delu upravnega odbora (UO. §§ 58, 24); nasprotno, Sk. nadzira delo NO.-a, kajti ona daje članom NO.-a razrešnico (§ 29 odst. 1 št. 2). RZ. nadzira vse delo zadruge, vseh njenih organov, tudi Sk.-e (§ 97 odst. 1); Sk. načelno mora izpolnjevati odredbe RZ.-e; če misli, da jih ne more ali ne sme, odloča sodišče (§§ 98, 99).² Poleg NO.-a opravlja v zadrugi splošni nadzor tudi Sk., v določenih pogledih ali na določen način pa neke vrste nadzora tudi še drugi, na pr. vsak posamezni zadružnik, skupina zadružnikov, upniki zadruge, celo UO. sam. Samo z nadzorom v zadrugi se bavi ta studija.

Opazke.

Kratice. ZGZ. = zakon o gospodarskih zadrugah z dne 11. septembra 1937, Sl. N. 267-LXII-463, Sl. L. 519/81; NTZ. = novi trgovinski zakon; NO. = nadzorni odbor; reg. = registrski; l. skl. računi = letni sklepni računi; posl. = poslovni; rev. = revizijski; RZ. = revizijska zveza; Sk. = skupščina; skupšč. = skupščinski; UO. = upravni odbor; zadr. = zadružni. Kjer poleg §§ ni naveden drug zakon, je mišljen ZGZ.

¹ Le izjemno tudi kdo drugi; gl. piščevo studijo „Upravljanje poslovima privredne zadruge“ v „Arhivu za pravne i društvene nauke“, knjiga XL (LVII), zv. 4 (dalje cit. „Upravljanje“).

² RZ. včlanjeni zadrugi pravno ni v vsakem pogledu nadrejena, zadruga — članica ima tudi svoje pravice, v katere RZ. ne sme posegati. Ševeda glede na § 89 odst. 8 je pomen te samostalnosti dejanski precej dvomljiv, kajti z izključitvijo pride zadruga v nevarnost, da reg. sodišče izreče njen prestanek. Določba § 91 odst. 3 spriča § 89 odst. 8 nima velikega praktičnega pomena, kajti slednjič presoja RZ., ali je podan kateri od razlogov, navedenih v pravilih, rednega pravnega sredstva na kako državno oblastvo ni, nadzorstvena pritožba (§ 105) in pritožba na Sk.-o (§§ 47, 92) nimata odložne moči. Boljši je položaj zvez proti Glavni zadr. zvezi, pritožba zoper odklonitev sprejema (§ 94) mora veljati tudi zoper izključitev, sicer nima smisla.

II. Nadzorni odbor. 2. NO. ima svoje z zakonom določeno področje. Vprašanje, ali se v okviru, ki ga je zakon določil delu NO.-a, s pravili lahko tudi NO.-u dajo predpisi za opravljanje nadzora, treba glede na § 5 odst. 1 št. 12 potrditi, seveda pa se s pravili zakonsko področje NO.-a ne sme ne utesniti ne tako razširiti, da bi segalo v zakonsko področje UO.-a ali Sk.-e. Isto velja tudi za skupšč. sklepe. § 15 odst. 1 sicer ni citiran v § 23, toda pravilnost tega mnenja sledi iz § 29 odst. 2, zlasti pa iz dejstva, da Sk. daje razrešnico tudi NO.-u. Če je Sk. upravičena presojati pravilnost poslovanja, mora biti tudi upravičena, da daje navodila, s katerimi varuje in pospešuje točno izpolnjevanje določb zakona in pravil. To se lahko zgodi tudi s poslovníkom, ki ga zakon dopušča v § 23 odst. 2, gl. spod. t. 7. V enem pogledu pa so pravila in poslovnik, torej Sk. bolj vezani: Za notranje poslovanje NO. veljajo po § 23 odst. 4 smiselno določbe § 16, in te določbe se smejo s pravili ali poslovnikom — torej sploh ne s prostim skupšč. sklepom — popolnjevati le v okviru § 16. Beseda „poslovanje“ ima potemtakem v § 23 odst. 4 deloma drugačen, ožji pomen kot v § 23 odst. 2.³

3. Delo NO.-a se razvija v dveh fazah. NO. opravlja tekoči nadzor nad vsem poslovanjem UO.-a, uslužbencev in pooblaščenecv zadruga (§ 23) in preskuša l. sk. račune in predloge za porabo posl. prebitka ali popolnitev posl. zgube (§§ 24, 58, 59). Prvo delavnost smemo morda imenovati nadzor na dinamiko, nad razvojem zadruga, drugo nadzor nad statiko, nad stanjem zadruga v določenem trenutku, o sklepu posl. leta. Prva se opravlja vse leto, člani NO.-a so torej vedno v službi, prav kakor člani UO.-a, oni ne izpolnjujejo svoje dolžnosti pravilno, če se zadovolje s preskušnjo l. skl. računov in omenjenih predlogov. Tekoči nadzor naj jim zlasti olajša stvarno preskušnjo računov. NO. ni izpolnil svoje dolžnosti, če je sicer odkril napake, ne pa kako je prišlo do njih in kako bi se odstranile. Preskušnja l. sk. računov je po drugi strani za NO. obenem nekaka preskušnja uspešnosti njegove lastne tekoče kontrole.

4. NO. je korporativen organ. Po § 23/4 v zvezi s § 16 odloča o predmetih, ki spadajo v njegovo pristojnost, v sejah. Seje sklicuje predsednik ali njegov na-

³ Za postavljanje članov NO.-a gl. piščevo studijo „Članstvo u organima privrednih zadruga“, „Pravosudje“ 1939, zv. 4 in 5; za upravne funkcije NO.-a studijo „Upravljanje“, t. V; za razmerje med Sk.-o in NO.-om tudi studijo „Nadležnost Sk.-e kod privrednih zadruga“, „Pravosudje“ 1940, zv. 3—5, t. II, 5, (dalje cit. „Nadležnost“).

mestnik, NO. si torej mora izvoliti predsednika in namestnika. S pravili se lahko dovoli, da sme neko število članov zahtevati sklic seje NO.-a; sami je pa ne morejo sklicati (§ 23 odst. 2).⁴ Na sejah mora biti navzoča vsaj polovica skupnega števila članov. Večina se računa od števila navzočih članov, ne od števila danih glasov. Predsednikov glas ne dirimira, ob enakem številu glasov je predlog propadel. O sejah se vodi zapisnik, ki se vpisuje v zapisniško knjigo. Zapisnik morajo podpisati vsi prisotni člani, če kdo noče, se to posvedoči v zapisniku, razlogi se navedo, če jih pove; razen tega sme vsak član zahtevati posvedočbo, da je glasoval zoper predlog z navedbo razlogov. Ni izrečno predpisano, da morajo člani prihajati na seje in glasovati, toda prvo se razume po sebi, saj članstvo v NO.-u nalaga dolžnosti in te se opravljajo po zakonu zlasti na sejah, drugo pa je v interesu članov samih, kajti kdor je navzoč na seji, je soodgovoren za sklepe, tudi če ni glasoval, odgovornosti se reši samo s pravkar omenjeno posvedočbo v zapisniku. Da morajo člani NO.-a svoje dolžnosti opravljati osebno, da torej tudi ni zastopanja na sejah, sledi iz §§ 21, 10 odst. 3.⁵

5. Ker je NO. korporativen organ, mora tudi dolžnosti, ki se ne opravljajo na sejah, načelno opravljati kot celota. Po § 25/1 je NO. dolžan, da „s skrbnostjo in opreznostjo rednega poslovnega človeka nadzira celotno poslovanje — — — skrbi za pravočasno preskušnjo letnih sklepnih računov in za to, da se pravočasno predlože Sk.-i, če tega o pravem času ne stori UO.“. Torej NO. kot tak, kot celota. Kot celota nastopa NO. tudi na Sk.-i (§ 24 odst. 2), kot celota je mišljen tudi še na drugih mestih, na pr., kar se tiče nadzora, v §§ 58, 59, 98, 99. Vendar je pogosto tehniški nemogoče ali bi vsaj bilo nesmotrno, da bi opravljal NO. eno svojih najvažnejših dolžnosti kot celota, korporativno, namreč tekoče pregledovanje zadruginega poslovanja in stanja. Zato zakon sam (§ 25 odst. 1) dovoljuje, da se NO. ne samo korporativno, temveč tudi po posameznih članih, ki jih kot celota pooblasti, poučuje o stanju in teku zadruginih poslov, pregleduje knjige, spise, listine, vrednostne papirje, blagajno, naprave, blago in ostalo imovino

⁴ „Neko število članov“ prim. § 318 NTZ., ki daje to pravico vsakemu posameznemu članu NO.-a. Mislim, da se bo s pravili lahko tako določilo tudi pri zadrugah, eden je tudi „neko število“, ratio legis je pri zadrugah ista kot v NTZ.-u.

⁵ Za podrobnosti o sejah gl. studijo „Upravljanje“ l. c. t. II, A, 4, B, 8 do 11.

zadruga. Korporativno opravljanje vseh teh nadzornih poslov bi jemalo članom mnogo časa, razen tega bi korporativno pregledovanje motilo in oviralo redno poslovanje UO.-a in uslužbencev. Meje, do katere se NO. sme posluževati delegacije posameznih svojih članov, zakon ne določa: če se ne določi s poslovníkom (§ 23 odst. 2), velja splošno načelo skrbnosti in opreznosti rednega poslovnega človeka, ki veže tudi NO. kot celoto. NO. bo torej moral presoditi, kaj sme poveriti posameznemu članu in kateremu; usposobljenost je lahko različna. Pooblaščen član je oko celote, o tem, kar je opazil, mora poročati na seji; ukrepi so stvar NO.-a kot celote (gl. t. 8).

6. Poleg splošne določbe o pooblašcanju posameznih članov NO.-a daje zakon v § 23 odst. 3 še posebno: s pravili se lahko dopusti, da se določni nadzorovalni posli poverijo posameznim članom NO.-a za samostojno opravljanje; tudi tako pooblaščen člani pa morajo NO.-u kot celoti občasno poročati o svojem delu. Razlika med pooblastitvama po odst. 1 in odst. 3 je predvsem ta, da je po odst. 1 za vsak posamezni čin nadzora potrebna posebna pooblastitev, po odst. 3 pa je pooblastitev trajna.⁶ Pooblastitev po odst. 1 prestane sama po sebi, čim je opravljen naloženi pregled, pooblastitev po odst. 3 šele s potekom časa, za katerega je dana, s prestankom članstva v NO. ali s preklicem; preklicati sme NO. pooblastitev vsak čas brez navedbe razloga; one otežitve po § 11 odst. 4 in § 21 odst. 1. tu ne veljajo. Nadaljnja razlika je v poročanju. Ko zakon v § 23 odst. 3 določa, da mora po tem odstavku pooblaščen član poročati občasno, to je v rokih, ki se odrede s pravili, poslovníkom, skupšč. sklepom ali sklepom NO.-a kot celote, je a contrario obenem izrazil, da mora član, ki je pooblaščen po odst. 1, poročati na prvi seji, čim je opravil svoj nalog. Seveda s tem ni rečeno, da ne bi smel ali moral pooblaščenec po odst. 3 poročati tudi pred rokom ali pooblaščenec po odst. 1 še preden je povsem izvršil svoj nalog; za ta del odloča skrbnost in opreznost rednega poslovnega človeka. Slednjič bi se na prvi pogled mogla najti znatna razlika

⁶ Na pr. članu, ki se spozna v knjigovodstvu, se trajno poveri pregledovanje knjig in temeljnic; članu, ki posebno dobro pozna gospodarske razmere članov kreditne zadruga, naj trajno pazi na pravilno podeljevanje in zavarovanje kreditov; član, ki je bivši trgovec, naj pregleduje zaloge blaga konsumne zadruga in pazi na nabavne in prodajne cene; članu, ki se razume na mlekarstvo, se poveri nadzor nad ravnanjem z mlekom in mlečnimi izdelki itd. Pooblastitev po § 23 odst. 3 ima poseben pomen, kadar so v NO.-u člani, ki so za neko vrsto pregledov bolj usposobljeni od drugih.

glede na odgovornost. § 23/3 namreč določa, da se zaradi pooblastitve za samostojno opravljanje nadzora ne spremeni odgovornost vseh članov NO.-a proti zadrugi, toda pooblaščen član NO.-a je ostalim članom odgovoren za škodo, ki bi njim nastala od nerednega opravljanja njemu posebej poverjenih dolžnosti. Na odgovornost vseh članov NO.-a za pravilno izvrševanje dolžnosti torej posebna pooblastitev po odst. 3 nima učinka, da bi opráščala ostale člane proti zadrugi, ti imajo samo regres zoper krivega člana. Za pooblastitev po odst. 1 zakon, kar se tiče odgovornosti, nima nobenih določb. To je brez dvoma zunanja razlika, toda a maiore ad minus bo treba vseeno reči, da velja proti zadrugi isto. Pa tudi glede na regres zoper krivega pooblaščenega člana ne velja sklep a contrario, da ostali člani v primeru odst. 1 nikakor nimajo regresa, reči se more le, da se v primeru § 23 odst. 1 vprašanje regresa presoja po občem državljskem pravu.⁷

7. RZ. lahko naloži svojim včlanjenim zadrugam ali ločnim vrstam njih, ne pa posameznim zadrugam, da naj NO. sestavi poslovnik za opravljanje nadzora; takemu poslovníku je potrebna odobritev Sk.-e, in če si je RZ. to pridržala, tudi njena odobritev. S tem ni rečeno, da Sk. ne bi mogla NO.-u dati poslovníku, tudi če RZ. tega ne odredi (t. 2). Okvir so poslovníku v enem in drugem primeru zakon in pravila. Praktični pomen določbe § 23 odst. 2 je, da bo dala RZ. v poslovnik sprejeti odredbe, ki jih je po svojih skušnjah spoznala za potrebne in koristne, pa tudi, da revizorju za presojo dela NO.-a ne bo treba pri vsaki zadrugi šele

⁷ S podrobnostmi določb o odgovornosti se tu ne morem baviti. Zdi se pa, da določba § 23 odst. 3 za ta del ni povsem posrečena. ZGZ. nikjer ne ustanavlja objektivne kolektivne odgovornosti NO.-a kot celote; po § 27 odst. 1 v zvezi s § 17 odst. 1 odgovarja vsak član za škodo, ki zadrugi nastane od njegovega dejanja ali njegove opustitve, če je z dejanjem (opustitvijo) prekršil svoje dolžnosti; solidarno so odgovorni samo tisti člani, ki so z istim dejanjem (opustitvijo) zakrivili isto škodo. To velja za odgovornost proti zadrugi tako v primeru odst. 1 kakor v primeru odst. 3, dasi se na prvi pogled zdi, da določba odst. 3 nalaga objektivno odgovornost. (V tem smislu Marković, Komentar zakona o privrednim zadrugama str. 113). Toda samo na prvi pogled, kajti v resnici je rečeno samo, da se ne spreminja odgovornost po § 27, ta pa je le krivdna. Šlo bo torej pri ostalih članih za culpa in eligendo, pa tudi za culpa in inspiciendo, kajti s tem da mora pooblaščen član poročati NO.-u kot celoti, je rečeno, da morajo ostali člani paziti, da izvrši (izvršuje) dani mu nalog in kako ga izvrši (izvršuje). Za regres najbrže sploh ne bo mnogo prilike, ker bi redno ali šlo tudi za krivdo regredientov — ostalih članov NO.-a, ali pa sploh ne bodo zadrugi odgovorni, ker niso krivi.

proučevati, katere odredbe veljajo pri nji poleg zakonskih za opravljanje nadzora. Prevelika shematizacija pa ne bi bila koristna, ker je slednjič vsaka zadruga individuum zase. — Slednjič ni izključeno, da si NO. sam ustvari določne smernice za svoje delo, ki naj bodo obvezne, dokler jih ne spremeni NO. sam ali Sk.; take smernice — za naziv ne gre — se morajo držati zakona, pravil, morebitnega poslovnika in skupšč. sklepov.

8. Ne posamezni pooblaščen član NO.-a ne NO. kot celota načelno (gl. sp. t. 14) nima pravice, dajati neposredno obvezna na v o d i l a UO.-u, posameznim njegovim članom, uslužbencem ali zastopnikom zadruga, bodisi za njihovo poslovanje sploh bodisi za posamezne posle. Zakon tega res ne prepoveduje izrečno, toda iz celega ustroja zakona se vidi, da NO. načelno UO.-u ni nadrejen, temveč prirejen. Določb, kakor na pr. § 37 odst. 3 deln. regulativa ali § 32 odst. 6 zak. d. z o. z. v ZGZ.-u ni. Razen tega se vidi iz § 15 odst. 1, da se mora UO. pač pokoravati sklepom Sk.-e, navodila NO.-a pa niso omenjena. Slednjič sme NO. sicer ves UO. ali posamezne njegove člane odstraniti od dolžnosti, toda njihovih dolžnosti sam ne sme opravljati niti do Sk.-e, ki jo mora sklicati najkasneje v 15 dneh, marveč mora odstranjenim članom za upravljanje poslov postaviti namestnike. Zakon ne želi mešanja uprave in nadzora, od katerega lahko trpita oba: UO.-u se zmanjša podjetnost in čut odgovornosti; nadzor ne bo strog, če je NO. sam neposredno vplival na upravljanje. Pravno neposredno obvezna navodila bo torej moral NO. izposlovati od Sk.-e. To bo storiL, če stvar ni nujna, na Sk.-i, na kateri poroča o poslovanju UO.-a (l. skl. računi), lahko pa tudi na kaki drugi Sk.-i; če je stvar nujna in važna, sme in mora Sk.-o sklicati sam. Z vsem tem ni rečeno, da ne bi smel NO. sam opozarjati UO. ali posamezne njegove člane na opažene hibe, prav obratno, to je, če gre za odvrnitev škode, njegova dolžnost in dostikrat bo zadostovalo. Obvezni pa so take opozoritve ali navodila samo posredno: kolikor bi UO., njegov član, nameščenec, zastopnik, ki jih ne upošteva, grešil zoper skrbnost in opreznost rednega poslovnega človeka, bi bil zadrugi odgovoren za škodo. To velja tudi za navodila pooblaščenih članov NO.-a, za obvezna navodila pa se morajo le-ti obrniti najprej do NO.-a kot celote.

9. Druga glavna naloga NO.-a je preskušanje l. skl. računov in predlogov o uporabi posl. prebitka ali popolnitvi posl. zgrube in predlaganje razrešnice (§ 34). L. skl. računi obsegajo bilanco, račun dohodkov in izdatkov

in številično stanje zadružnikov s stanjem vpisanih in vplačanih deležev (§ 58 odst. 2). Načrt zanje sestavi UO. (§ 58 odst. 2), NO. pa ga mora preskusiti v teku enega meseca, odkar mu ga je izročil UO. (§ 58 odst. 3), v istem času mora račune, če so v redu, podpisati in vrniti UO.-u in po § 24 odst. 1 Sk.-i predložiti tudi pismeno poročilo o preskušnji in o predlogih za porabo posl. presežka ali popolnitev posl. zgube. Če najde nepravilnosti, zahteva NO., da jih UO. popravi; ako UO. tega ne stori, obvesti NO. Sk.-o (§ 58 odst. 4). Na prvi pogled so vse te določbe jako priproste in med seboj v skladu, toda ni povsem tako.

a) Dasi v zakonu ni izrečno določeno, bo treba reči, da mora UO. z načrtom l. skl. računov NO.-u ob enem predložiti tudi svoje predloge za porabo posl. prebitka ali popolnitev posl. zgube in svoje pismeno poročilo o poslovanju in računih za minulo leto (§ 58 odst. 6), ker mora NO. preskusiti tudi omenjene predloge (§ 24 odst. 1), poročilo pa je komentar računov in predlogov.

b) Kakor je že rečeno, naj NO. načrt l. skl. računov vrne UO.-u in v istem enomesečnem roku Sk.-i predloži svoje poročilo. Toda po § 58 odst. 5 se morajo l. skl. računi, potem ko jih je odobril NO., najprej objaviti po odredbah pravil in najmanj sedem dni pred dnevom Sk.-e v zadružni poslovalnici razgrniti na vpogled zadružnikom in tistim bivšim zadružnikom, katerih jamstvo še ni prestalo. Torej ne bo vedno mogoče, da bi NO. svoje poročilo Sk.-i predložil v enem mesecu odkar je od UO.-a prejel načrt l. skl. računov, kajti Sk. se ne bo vedno mogla opravi v tem mesecu in tudi ni da bi se morala (§ 30 odst. 1). Razen tega določa § 58 odst. 6, da morata UO. in NO. Sk.-i z l. skl. računi predložiti tudi svoji pismeni poročili o delu in računih za minulo leto s predlogom, kako naj se razdeli posl. prebitek ali popolni izguba, NO. pa mora podati še predlog o podelitvi razrešnice. Ni sicer naravnost rečeno, da zadene določba § 58 odst. 5 o razgrnitvi tudi ti poročili in ta predlog, toda to se pač razume po sebi, saj gre za obrazložitev, brez katere bi utegnili biti zadružnikom računi težko razumljivi, prav tako pa morajo zadružniki imeti priliko da primerjajo predlog s posledki računov in poročil.⁸ Slednjič določa § 58

⁸) Prim. studijo „Sklic in potek Sk.-e v gospodarskih zadrugah“ v „Zborniku znanstvenih razprav“, knjiga XVI, t. II, 13 do 16, in studijo „Članstvo v gospodarski zadrugi“, l. c. knjiga XV, t. IV, B, I, 3. — V § 262 NTZ. je izrečno določeno, da se morajo delničarjem dati na vpogled vsi za Sk.-o pripravljeni spisi, zlasti tudi l. skl. računi in vsa poročila o njih, ratio legis je pri zadrugah točno ista.

odst. 7, da mora UO. primerek računov s poročiloma obeh odborov najmanj sedem dni pred dnevom Sk.-e poslati RZ. Iz vsega tega se vidi, da misli zakon, ko zahteva predložitev Sk.-i v enem mesecu, prav za prav izročitev UO.-u za Sk.-o.

c) UO., ki mu je NO. l. skl. račune vrnil zbog hib, popravila ne bo vedno mogel izvršiti v tistem enem mesecu; dokler računov ne dobi nazaj, NO. ne bo mogel dati svojega poročila in svojih predlogov.

č) Če UO. sploh ni pravočasno (§ 58 odst. 1) predložil računov, bo to navadno povod za uporabo določb § 25 odst. 2 in 3; oni mesec za preskušnjo bo začel teči pozneje, celi postopek se bo podaljšal. NO. ga ne more pospešiti s tem, da sam sestavi l. skl. račune; iz § 25 odst. 1: „da skrbi za to, da se ... l. skl. računi ... pravočasno predložijo Sk.-i, če tega o pravem času ne stori UO.“ ne smemo sklepati, da sme NO. račune sestaviti sam, temveč le, da bo smel neredne člane UO.-a odstraniti tudi pred pretekom onih treh mesecev iz § 58 odst. 1, če je prej jasno, da računi ne bodo pravočasno sestavljeni.

d) Iz § 58 odst. 6 „s predlogom o razdelitvi posl. prebitka ali popolnitvi posl. zgube“, bi se moglo sklepati, da morata oba organa, UO. in NO., sestaviti skupen predlog.⁹ Vendar pravno ne bo tako, kajti po § 24 odst. 1 mora NO. preskusiti predloge UO.-a, torej gre za dvojne predloge.¹⁰ V življenju bo seveda navadno tako, da NO. ne bo sestavil ne posebnega poročila o poslovanju ne stavil posebnih predlogov; če so poročilo in predlogi UO.-a v redu, jim bo prosto pritrdil in to izrazil na poročilu in predlogih UO.-a, sicer bo tako storil s svojimi pomisleki. Prepovedano tudi ni, da UO. spoji v eni listini svoje poročilo in svoje predloge, in prav tako sme NO. spojiti poročilo, predloge o porabi prebitka (popolnitvi zgube) in predlog o razrešnici. Zunanja oblika, ali so poročila in predlogi v eni ali več listinah, ni bistvena, na vsak način pa mora Sk. storiti tri posebne sklepe: o odobritvi l. skl. računov, o razdelitvi posl. prebitka ali popolnitvi posl. zgube, o razrešnici (§ 59 odst. 2). Zato bo smotrno postaviti vsak predmet na dnevni red kot posebno točko, toda

⁹ Da je poročilo iz § 24 odst. 1 in poročilo NO. iz § 58 odst. 6 eno in isto poročilo NO.-a, pač ne bo dvoma.

¹⁰ Slovenski prevod § 58 odst. 6: „UO. in NO. morata predložiti Sk.-i tudi svoje pismeno poročilo in ... predlagati...“ „Svoje pismeno poročilo“ (ednina) ne ustreza izvirniku „svoje pismene izveštaje“ (množina ali, za nas, dvojina). „Predlagati“ je za toliko boljše od izvirnika, da se lahko razume tudi tako, da predlagata UO. in NO. vsak posebej.

iz tega ne sledi, da bi morali biti ločeni tudi spisi za vsako točko; to bi ob priprostih okoliščinah lahko bilo nepotrebno pisanje.^{11 12} Ne sklepa se nujno posebej o poročilih obeh odborov, poročilo je komentar za predlog, seveda pa Sk. lahko naloži popolnitev enega ali drugega poročila ali obeh.

10. Za sklep o razrešnici je potrebno samo poročilo NO.-a o l. skl. računih, ne pa tudi o predlogih za porabo posl. prebitka ali popolnitev posl. zgube. § 24 odst. 1 se izraža preširoko, ko določa, da Sk. brez poročila NO.-a o preskušnji l. skl. računov in omenjenih predlogov UO.-a ne more odobriti račune niti dati razrešnico UO.-u. Brez dvoma so predlogi v nujni zvezi z računi, toda če so računi v redu, predlogi pa nerodni, ni razloga odbiti razrešnico, le predlogi se ne bodo sprejeli. Res je pa, da Sk. ne more sklepati o imenovanih predlogih (torej tudi ne zavrniti jih), če NO. ni dal poročila o njih. Sk. lahko pokliče na odgovor ali celo odstavi zamudne člane NO.-a, ne more pa sama nadomestiti poročila NO.¹³

¹¹ Zakon se zdi, da ni dosleden: v § 5 odst. 1 št. 9, § 24 odst. 1, § 29 odst. 1 št. 2 „upotreba posl. viška“, v § 58 odst. 6 in § 59 odst. 2 in 3, „podela posl. viška“ in „da se posl. višek... ne deli zadruharima“. O porabi posl. prebitka sploh ne bo treba sklepati, če je s pravili točno določeno, kaj naj se zgodi z njim, na pr. polovica gre v rezervni sklad po § 60 odst. 1, druga polovica v določenem razmerju v sklade po § 60 odst. 2; po mojem mnenju tudi ne, če ni nič rečeno v pravilih, kajti v tem primeru bo šel ves prebitek v rez. sklad po § 60 odst. 1, dokler se ne spremenijo pravila ali Sk. ne sklene ustanovitve kakega sklada po § 60 odst. 2. Razdelitev med združnike mora biti izrečno dopuščena s pravili, v tem primeru so predlogi in sklep vedno potrebni, prav tako tudi, če dotacija skladov ni točno določena s pravili ali prejšnjimi skupšč. sklepi, ki še veljajo.

¹² Zakon zahteva tri ločene sklepe, ker imajo sicer sklepi o porabi prebitka ali popolnitvi zgube gotovo svojo osnovo v sklepu o odobritvi l. sklep. računov, niso pa povsem zvezani z njim, že celo pa sklep o razrešnici nima nujne zveze z uspehom poslovanja, ki ga kažejo l. sklep. računi. Kljub neugodnemu uspehu se bo dala razrešnica, če člani UO.-a niso zakrivili slabega uspeha (nesreča); kljub temu, da se je razrešnica odrekla in je Sk. sklenila, tožiti krive člane UO.-a, bo treba sklepati o popolnitvi zgube, ker pač še ni gotovo, ali se bo s tožbo in izvršbo dobilo povračilo itd.

¹³ Iz § 58 sledi, da morajo biti poročilo in predlogi NO.-a razgrnjeni pred dnem Sk.-e. Razgrnitev spada k pravilnemu sklicu Sk.-e, razen tega se mora poročilo prečitati na Sk.-i (§ 59 odst. 1); sklep, ki bi bil storjen s prekršitvijo teh določb, bi se lahko razveljavil po § 58. Sk. sicer soglasno lahko sklene, da naj se poročilo ne prečita, toda s tem ni rečeno, da se poročilo lahko odreče povsem, prav obratno: čitanje poročila se lahko opusti, ker so se mogli združniki z njim seznaniti že pred Sk.-o. Prim tudi studijo „Poništavanje odluka Sk.-e po ZPZ“, „Arhiv za pravne i društvene nauke“, knjiga XXXIX (LVI), str. 12. Mar-

11. NO. sicer nastopa na Sk.-i kot celota, toda so-
glasnost njegovih članov v poročilih in predlogih ni
potrebna. Vsak član sme v poročilu Sk.-i izjaviti svoje po-
seбно mnenje, ako bi od predloga NO.-a mogla zanj na-
stati odgovornost za škodo ali kazenska odgovornost. Tako
posebno mnenje ni predlog, o katerem bi morala Sk. iz-
rečno sklepati, toda sklepala bo o njem posredno na vsak
način, ker bo pač ali sprejela predloge večine NO.-a in s
tem odklonila posebno mnenje, ali bo sprejela to mnenje
ali bo, slednjič, popolnoma ali delno odklonila predloge ve-
čine in posebno mnenje in sklenila kaj drugega. Nikakor
namreč Sk. ni vezana na predloge tako, da bi jih mogla
le ali sprejeti ali odkloniti.

12. Kar se tiče načina in obsega preskušanja l. skl. računov, določa zakon (§ 58 odst. 3) le, da mora NO. preskusiti njihovo točnost in pravilnost. Torej mora pregledati računsko stran, zlasti skladnost s knjigami (točnost) in materialno stran (pravilnost), na pr. popolnost inventarja, pravilno ocenitev aktiv in pasiv itd. Merilo je skrbnost in opreznost rednega poslovnega človeka, NO. ne bo soodgovoren za škodo od hibe, ki bi bila opazljiva le ob izredni skrbnosti in opreznosti.¹⁴ — Poročilo UO.-a o poslovanju in l. skl. računih preskusiti NO.-u ni neposredno naloženo, razume se pa, da ga mora upoštevati pri svojem delu in še posebno pri sestavljanju svojega poročila in svojih predlogov. NO. tudi ne more UO.-u neposredno naložiti, da popravi svoje poročilo in predloge za porabo posl. prebitka ali popolnitev posl. zgube. To bo sicer UO. dosledno moral storiti iz lastne pobude, če je po nalogu NO.-a popravil l. skl. račune tako, da to vpliva na poročilo ali predloge, toda če ne stori, ne bo NO.-u preostajalo nič drugega, kakor da na to opozori v svojem poročilu in svojih predlogih, saj več ne more storiti niti v

ković, Komentar, str. 209, trdi, da Sk. lahko sklepa tudi brez predloga NO. o razdelitvi posl. prebitka in o razrešnici. Res je, da se § 58 odst. 6 in § 24 odst. 1 ne ujemata dobesedno, toda iz § 24 odst. 1 sledi, da Sk. ne more odobriti l. skl. račune brez poročila NO.-a niti dati razrešnice; ker se mora poročilo izraziti tudi o predlogu UO.-a o porabi posl. prebitka ali popolnitvi posl. izgube, se mi Markovičeva trditev ne zdi pravilna.

¹⁴ Ni zahtevati na pr., da NO. v veliki kreditni zadrugi s tisoči vpisov v posl. knjige preskusi vsak vpis, ali je v skladu s temeljnico, da pri konsumni zadrugi s tisoči članov pregleda vse nabavne knjižice in pod. Tekoči nadzor, nenadni pregledi olajšujejo presojo materialne strani l. skl. računov. Zaradi odgovornosti pa bo koristno, da se v sejmih zapisnikih in v poročilu Sk.-i omeni, kateri pregledi in v kolikšnem obsegu so se opravili; po tem se bo dala presoditi skrbnost in opreznost.

primeru, da UO. noče spolniti naloga, da naj popravi račune (§ 58 odst. 4). — V okviru zakona daje po § 57 odst. 4 Glavna zadr. zveza podrobnejša navodila za knjigovodstvo in ocenitev imovinskih predmetov, za sestavljanje l. skl. računov in za sestavljanje letnih poročil UO.-a in NO.-a. NO. se bo moral ne samo sam držati teh navodil, temveč tudi preskusiti, ali jih je pravilno upošteval UO.

13. V zvezi s preskušanjem l. skl. računov je omeniti še § 59 odst. 3: če najde NO., da se je imovinsko stanje zadruge od konca poslovnega leta do dne Sk.-e znatno poslabšalo, mora, tudi zoper mnenje UO.-a, o tem obvestiti Sk.-o in predlagati, da se posl. prebitek ne razdeli med zadružnike, kolikor je potreben, da se pokrije zmanjšek imovine. V tem primeru je torej vsebina predlogov za Sk.-o vsaj deloma naravnost predpisana.

14. Za nekakšno preventivno kontrolo gre v primeru § 26: brez pismenega, na seji sklenjenega pritrdila NO.-a ne sme UO. svojim članom dati kredit ne sprejeti jih kot poroke zadruginih dolžnikov. Tu imamo primer, ko NO. brez Sk.-e UO.-u daje obvezna, toda samo negativna navodila: UO. ni dolžan dati kredit, tudi če ga je NO. odobril.¹⁵

15. Še v drugem primeru daje zakon NO.-u neposreden vpliv na poslovanje UO.-a, namreč v § 99. Če se UO. boji, da bi bila izvršitev kake odredbe, ki jo je RZ. dala na temelju revizije, škodljiva za zadrugo, mora vprašati NO. za mnenje, preden stvar predloži Sk.-i. Mnenje za UO. ni obvezno, samo mnenje je. Sk. o predlogu UO.-a lahko sklepa, tudi če si UO. ni priskrbel mnenja NO.-a; zakon tu nima določbe § 24, odst. 1, stavek 2, dvoma pa ni, da Sk. lahko sklepa o izvršitvi odredbe RZ.-e tudi brez predloga UO.-a, če se šele na nji pojavi omenjena bojazen.¹⁶ Vse to velja brez razlike, ali gre za odredbo RZ.-e, ki naj jo izvrši UO. sam, ali za odredbo, za katere izvršitev je pristojna Sk. (§ 98 odst. 3). Vendar zaslišanje NO.-a ni čista formalnost; UO., ki ne zasliši NO.-a, prekrši zakon, reg. sodišče ga lahko kaznuje po § 112 odst. 1 t. III; člane

¹⁵ Ni rešeno vprašanje, ali more NO. svoje pritrdilo dati tudi naprej za več primerov, za določen čas (na pr. kredit v tekočem računu); mislim, da smemo vprašanje potrditi, prim. § 303 odst. 2 NTZ.; za določne kreditne posle ali vrste kreditnih poslov se pristanek lahko da naprej, toda ne za dalj kot tri mesece.

¹⁶ Seveda pa Sk. lahko sama zahteva mnenje NO.-a. To bo vsekakor umestno, kadar so za sklep potrebne stvarne ugotovitve, ki se ne morejo opraviti na Sk.-i.

NO.-a pa, ki so se s svojim mnenjem upirali izvršitvi odredbe RZ., mora reg. sodišče odstaviti, če spozna, da treba odredbo izvršiti (§ 99 odst. 4).

16. Posebne dolžnosti so članom NO. naložene še v teh primerih:

a) Član NO.-a ne sme svoje dolžnosti opravljati v poslih zadruga, pri katerih je sam prizadet, marveč mora tak primer takoj javiti ostalim članom NO.-a (§ 26 odst. 5), torej ne samo predsedniku.¹⁷

b) Ako je član NO.-a obenem član UO.-a ali NO.-a RZ.-e, v kateri je zadruga včlanjena, se ne sme udeleževati sej UO.-a ali NO.-a RZ.-e, kadar se rešuje kar koli o zadrugi, pri kateri je član NO.-a. Torej ne samo da ne sme glasovati, niti navzoč ne sme biti pri posvetovanju o takem predmetu (§ 96, odst. 2, 5). Za razmerje med zadrugo in njeno poslovno zvezo to ne velja, po smislu tudi ne, kolikor je RZ. obenem poslovna zveza in gre le za razmerje med zadrugo in RZ. kot poslovno zvezo.

c) Člani NO.-a morajo revizorju dajati resnična, točna in popolna pojasnila o vsem, kar je potrebno, da se revizija opravi pravilno in čimprej (§ 97 odst. 5).

č) Člani NO.-a rev. zveze morajo varovati tajnost o poslovnih razmerah in posameznih poslih pregledanih zadrug (poslovnih zvez), kolikor jih zvedo ob reviziji ali na drug način v izvrševanju svojih dolžnosti. Molčečnosti jih odvezuje zakon proti Glavni zadr. zvezi, proti sodiščem v civilnih in kazenskih stvareh, ki se tičejo pregledanih zadrug ali zvez ali članov njihovega UO.-a ali NO.-a, slednjič proti drugim pristojnim oblastvom v primeru § 54 (§ 104).

17. Sk. sklepa o razrešnici za člane NO.-a, ne pove pa zakon, kdo stavi predlog (§ 29 odst. 1 št. 2). Po mojem mnenju ne gre, da bi ga stavil UO. ali njegov član — roka roko umiva —, treba bo, da ga stavi zadrružnik, ki ni član ne UO.-a ne NO.-a. Da člani NO.-a ne morejo glasovati o svoji razrešnici, je izrečno določeno v § 54 odst. 2.

18. Določbe o NO.-u veljajo tudi v likvidaciji, kolikor niso izrečno spremenjene z določbami o likvidaciji ali s samim namenom likvidacije (§ 66 odst. 2 št. 1). Nadzor se torej v likvidaciji opravlja dalje. Zakon za ta del ne daje posebnih izrečnih določb, pač pa se marsikaj

¹⁷ Mnogo strožji je, kar se tiče izključitve, § 319 NTZ., ki tudi daje navodila kako opraviti nadzor v takih primerih.

spremeni radi namena likvidacije, na pr. predlogov o porabi posl. prebitka ne bo (§ 66 odst. 5), dosledno tudi ne predloga po § 59 odst. 3; preskušanje računov in poročilo o poslovanju bodeta deloma drugačna, ker v likvidaciji ne gre za to, da se zadrugi omogoči in poveča delavnost, marveč zato, da se čimprej poplačajo dolgovi in vnovči in svojemu z zakonom in pravili določenemu namenu dovede ostala imovina.

19. Zakon ne daje izrečnih določb za nadzor in za NO. v zadrugi, ki je v stečaju, v postopku za prisilno poravnavo izven stečaja ali v prisilni likvidaciji po § 88. Veljajo torej določbe, ki veljajo sicer, seveda pa z omejitvami in spremembami, ki slede iz stečajnega zakona in zakona o pris. por. izv. steč. in iz namena vsakega omenjenih postopkov. Kakor drugi organi zadruga tudi NO. ne sme ovirati in zatezati te postopke, temveč jih mora pospeševati. Dejanski bo imel NO. prav malo posla v stečaju in ne mnogo več v likvidaciji po § 88, pač pa mu v poravnalnem postopku ostanejo skoro vse funkcije, seveda v skladu z namenom tega postopka.

III. Skupščina. 20. Skupščina je vrhovni nadzorni organ v zadrugi. Njene pravice so razvidne iz dosedanjih razmatranj.¹⁸

IV. Ostali nadzor v zadrugi. 21. Zakon izrečno ne daje nadzornih pravic nikomur drugemu v zadrugi kot NO.-u, toda iz njegovih določb sledi, da imajo take pravice razen Sk.-e tudi še skupine zadružnikov, posamezni zadružniki in celo zadrugini upniki. Ne pripada jim sicer v nobenem primeru neposredni nadzor v tem smislu kakor pripada NO.-u, toda zakon (§ 58 odst. 5 in 6) jim omogočuje, da se sami prepričajo o stanju zadruginih poslov in njene imovine in stavijo predloge ali se pritožujejo in jim daje v posameznih primerih upravne pravice, ki vsebujejo ali, bolje rečeno, realizujejo nadzorne pravice. Skupina zadružnikov, ki ima po § 30 odst. 4 pravico zahtevati sklic Sk.-e ali jo celo sama sklicati, bo to pravico lahko uporabila tudi takrat, kadar ima vtis, da UO. ali NO. ne poslujeta kakor bi morala in da treba nekaj ukreniti. Prav to velja za pravico vsakega zadružnika, da na vsaki Sk.-i stavi predloge in se pritožuje; ta pravica omogočuje sugestije in navodila za nadzor vsakemu posamezniku, seveda s pogojem, da mu pritrdi Sk.¹⁹

¹⁸ Sistematski je vprašanje obdelano v studiji „Nadležnost“ I. c.

¹⁹ ZGZ. nima določbe, po kateri bi vsak zadružnik smel NO. opozarjati na določne predmete njegovega delokroga (§ 317 NTZ.), vendar ni dvoma da sme. Nadaljnja določba § 317 NTZ., da mora NO., kadar

Bolj posredna je pravica upnikov, da predlagajo, naj reg. sodišče postavi nove likvidatorje poleg ali namesto sedanjih. Gotovo bodo upniki to storili le v svojem interesu, kadar mislijo, da se likvidacija ne vrši kakor je njim koristno, toda ker je eden glavnih namenov likvidacije prav poplačilo upnikov, in lahko pride do uveljavljanja jamstva zoper zadružnike, če se likvidacija ne opravlja kakor treba, je tak predlog vendarle stavljen tudi v interesu zadruga in zadružnikov in pomeni nadzor nad poslovanjem zadruginih upravnih organov.²⁰

22. UO. mora nadzirati delo uslužbencev in zastopnikov; ti so njemu neposredno podrejeni, on je odgovoren za nje. To je izrečno določeno samo za vodstvo računskih knjig (§ 56 odst. 2), velja pa splošno. Če so uslužbencem ali posebnim zastopnikom poverjena posebna opravila (§ 19 odst. 1), je UO. vseeno odgovoren vsaj za culpa in eligendo et in inspiciendo, dasi zakon tega ne naglaša posebej kot pri NO.-u (gl. zg. t. 6). Nadzor v posebnem smislu zakona to ni, saj mora po § 25 odst. 1 NO. nadzirati vse poslovanje UO.-a, uslužbencev in zastopnikov, toda v zadrugah, v katerih uslužbenci opravljajo znaten del ali večino tekočih poslov, nadzor po UO.-u ni manj važen od nadzora v strogem pomenu besede in je lahko mnogo uspešnejši in zanesljivejši od njega, kajti opravlja se res lahko v tekočem poslovanju vsak dan. UO. sme po istem § 19 to delo tudi poveriti kateremu svojih članov.

Položaj duševno abnormnih v predhodnem načrtu jugoslovanskega državlanskega zakonika.

Dr. med. Mihael Kamin.

Medsebojni odnosi, ki družijo pravosodje in psihiatrijo, so v zadnjih desetletjih postali čim dalje ožji. Obe disciplini se ne srečujeta samo in foro, temveč se medsebojno oplajata tudi pri znanstvenem delu na obmejnih področjih. To

izhaja opozoritev od delničarjev, ki predstavljajo vsaj desetino osnovne glavnice, o stvari poročati na prihodnji Sk.-i, in če je nujno, celo sam sklicati Sk.-o, seveda doslovno ne velja za zadruga, v bistvu pa pri zadrugah tudi ni mnogo drugače, kajti skrbnost in opreznost rednega poslovnega človeka, naložena NO.-u, in določba § 30 odst. 3 o sklicu izredne Sk.-e vodijo k istemu cilju.

²⁰ Prim. tudi studijo „Upravljanje“, l. c. t. VII, VIII, 53, a, g. IX.